

transparant

EDITORIAAL

Wie zijn we, wie willen we zijn, wie durven we zijn?

Het einde van het schooljaar bracht de woorden van Kahlil Gibran, een Libanees dichter, weer in herinnering. Hij schreef ooit: "De leraar geeft niet van zijn wijsheid, maar veeleer van zijn geloof en zijn liefde". Het is de taak van de leraar om met veel geloof in en liefde voor de jongeren de wereld voor hen te openen naar die ruimere horizon, die zin en diepte geeft aan het leven. En dan zegt het boek Wijsheid dat je 'zó moet leven met je kinderen dat je hen inspireert tot vragen'. Zin en diepte geven aan het leven, inspireren tot fundamentele vragen, hoe doen we dat als christenen? Waar ontmoeten jongeren én volwassenen christenen die hun christelijke identiteit daadwerkelijk beleven en erover spreken met anderen?

Volgens Mieke Van Hecke is 'katholiek onderwijs meer dan het aankleden van een gebouw of het gebruik van symbolen. Ergens moet het zichtbaar zijn in de werking'. Een katholieke school kan geen grijze of kleurloze school zijn. Trouwens, zegt Mark Van de Voorde, kleurloosheid kan niet het antwoord zijn op de veelkleurigheid van de samenleving. Bevreemdend is het dat een aantal middenveldorganisaties de indruk geven te kiezen voor kleurloosheid. Mag je naam uitdrukking geven aan wie je bent, waar je voor staat, waar je naar toe gaat? Zoals in het verhaal van Johannes de Doper. Sinds hij in de tempel sprak met de engel Gabriël had Zacharias zijn spraakvermogen verloren. Toen Elisabeth een zoon geboort had, wilden de burens het kind op de achtste dag besnijden en het de naam Zacharias geven, naar zijn vader. Elisabeth stond er echter op dat het kind Johannes (God is genadig) genoemd zou worden. Zodra de vader schreef dat het kind Johannes zou heten, kwam zijn tong los uit haar verlamde toestand en loofde hij God. Het toont meteen aan dat naamgeving niet arbitrair is. In de naamgeving zit namelijk een stuk van de toekomst van het kind besloten, het opent het zicht op een verlangen, op een dimensie van hoop.

In dat opzicht hopen we ook dat de naamsverandering van KAV naar Femma geen haastig tussendoortje was, juist omdat naamgeving de hoop van de toekomst in zich draagt. We kunnen zeker ook stellen dat de naamgeving van Femma heel wat tongen losgemaakt heeft, maar de geboorteaankondiging was geen lofprijzing aan het adres van God. Elke levensbeschouwelijke referentie werd het kind namelijk ontzegd. Want wie of wat is Femma? We laten de beweging zichzelf omschrijven: "Kort en krachtig. Elegant en vrouwelijk. Open voor elke vrouw, dus ook voor jou. Femma maakt vriendinnen. Femma beweegt vrouwen. Femma verdedigt hun belangen. Solidair en rechtvaardig. Met actie en zingeving...72 542 vriendinnen, 807 groepen en elk jaar 13 831 activiteiten. Dat is Femma! "

Femma is dus een vriendinnenclub. Niks tegen, maar voorlopig ook niks voor. Je brengt mensen nooit zomaar samen. Je brengt mensen samen rond iets. Femma beweegt vrouwen, maar wat is de motor van die beweging? Als er inderdaad nog ruimte is voor actie én zingeving, van waaruit gebeurt die zingeving dan? Zin wordt niet alleen gegeven, maar ook ontvangen. Schrappt Femma met de K ook niet een belangrijke vindplaats van zingeving, namelijk de christelijke of katholieke traditie. Waarom dan überhaupt die K schrappen? Waarom zo ijzig stil blijven op de Femma-website wat betreft de levensbeschouwelijke profilering van deze organisatie? Als Femma voor de openheid staat, impliceert de K dan een geslotenheid? Moeten we per definitie minder identiteit hebben om de ander te ontmoeten? Moeten we ons ontdoen van onze levensbeschouwelijke eigenheid als we de ander gastvrij willen onthalen in onze woning? Volgens Mark Van de Voorde heeft 'de geschiedenis bewezen dat interculturele toenadering maar kan gebeuren binnen het kader van de dialoog 'van identiteit tot identiteit': alleen wie duidelijk vertrekt vanuit zijn eigen levensbeschouwelijke identiteit is in staat om toenadering te vinden met de levensbeschouwelijke identiteit van anderen'.

De voormalige KAV heeft Kerk en middenveld dialoogkansen ontzegd. De uitdagingen van de voormalige KAV lopen immers parallel met die van heel wat christelijk geprofileerde organisaties. Zij vormen de eerste en natuurlijke gesprekspartners van de KAV, bijna zo evident als vriendinnen. Net als de KAV willen ook zij de pluraliteit ernstig nemen. Een aantal onder hen meent zelfs dat ze met die christelijke identiteit goede troeven in huis heeft om de dialoog aan te gaan. Zo kiest het katholiek onderwijs vanuit haar identiteit duidelijk voor dialoogscholen.

Bedroevend is ook het economisch denken en het pragmatisme. Om het ledenaantal te maximaliseren wordt het levensbeschouwelijke geminimaliseerd. Het is slechts wanneer we erin slagen de macht van het getal te parkeren dat we mogelijkheden hebben om te spreken over kracht. Zijn we er zo zeker van dat levensbeschouwelijke vaagheid of afwezigheid de beste marketingstrategie is?

Blijft uiteindelijk de vraag hoe we als christenen inspireren tot fundamentele vragen om zin en diepte aan het leven te geven. Lieven Boeve spreekt van een grondige confrontatie van religiositeit en anti-religiositeit. Vervolgens moeten we zoeken naar wegen om het evangelie midden de pluraliteit aanwezig te stellen, vanuit de overtuiging dat het een relevant zinsaanbod blijft.

Josian Caproens, voorzitter

De toekomst van de parochiekerken

IPB-Forum Antwerpen, 2 juni

Uitgangspunt van het IPB-beraad was de nota van minister Bourgeois over de toekomst van de parochiekerk. De inhoud van deze conceptnota werd toegelicht door Jan Jaspers, directeur van het expertisecentrum onroerend kerkelijk erfgoed van het CRKC. Daarna stelden medewerkers van elk bisdom kort voor hoe met deze nota gewerkt wordt en formuleerden de deelnemers bedenkingen en vragen.

Parochiekerkenplan

Einde 2011 keurde de Vlaamse regering de conceptnota van minister Bourgeois over de toekomst van de Vlaamse parochiekerk goed. Hierin wordt aan de gemeenten gevraagd om een langetermijnvisie voor de parochiekerken te ontwikkelen. Daartoe moeten de kerkfabrieken en centrale kerkbesturen van de 1850 parochiekerken voorstellen doen aan hun gemeentebestuur. De inhoud van die voorstellen hangt echter grotendeels af van het kerkelijk beleid met betrekking tot de territoriale pastoraal.

Jaspers stelde dat het maatschappelijk draagvlak van de Kerk nog vrij groot is. Lokaal zetten honderden vrijwilligers zich in, ook voor het kerkgebouw. Doordat het kostenplaatje echter oploopt en het aantal gebruikers van kerkgebouwen daalt, verkleint op sommige plaatsen het politieke draagvlak. De denkoefening die vandaag gevraagd wordt, moet uitmonden in een gemeentelijk meerjarenplan met de daaraan gekoppelde financiële middelen. Bourgeois zelf stelt dat de beste bestemming voor een kerk diegene is waarin de eredienst voorop staat. Maar voor de toekomst dienen medegebruik of nevengebruik en eventueel herbestemming overwogen te worden.

Momenteel zijn alle bisdommen bezig met een bevraging waarin zowel de toestand van het kerkgebouw als het gebruik ervan in kaart worden gebracht. Vooral het gebruik van een kerk en de levensvatbaarheid van de geloofsgemeenschap zullen doorwegen in het uittekenen van de toekomstvisie. Onderhandelingen met de gemeente moeten vertrekken vanuit en rekening houden met dit pastorale luik.

Een veranderingsproces

Alle bisdommen werkten in de voorbije jaren al aan een herstructurering van de territoriale pastoraal. Het opstellen van een parochiekerkenplan werkt in dit verband als een katalysator en verplicht om werk te maken van verandering. De deadline in de nota Bourgeois is immers juni 2013. Verandering houdt een kans in tot vernieuwing maar vraagt veel moed.

Het bisdom Gent spreekt in zijn beleid over de 'nieuwe parochie'. Het komt erop aan om samen te komen als geloofsgemeenschap. En die valt niet noodzakelijk samen met de wijk of gemeente. Een nieuwe parochie krijg je niet door enkele bestaande parochies samen te voegen. En ook niet door centralisatie met sluiting van de omliggende parochies. Een nieuwe parochie veronderstelt een keuze om gemeenschap te vormen rond Christus en zijn evangelie. Dat vraagt veel overleg op plaatselijk niveau en met de bredere omgeving. Mensen moeten loslaten en gaan door een rouwproces. Wie de bril van de nieuwe parochie opzet, ontdekt gaandeweg welke concrete stappen naar de toekomst gezet kunnen worden.

In het bisdom Brugge wil men het 'leven' in kaart brengen om dan te beslissen welke gebouwen daarvoor nodig zijn. Een woning is immers een middel en geen doel op zich en de grootte ervan is afhankelijk van de gezinsgrootte. Alle parochies en federaties kregen daarom de taak om 'het leven in hun parochie/federatie' in kaart te brengen en aan de hand daarvan na te denken over zinvolle pastorale eenheden. Door te inventariseren, komen mensen soms al tot nieuwe inzichten. Zo kan het heel confronterend zijn om de leeftijd van de verschillende verantwoorde-

lijken in een parochie te noteren. Deze denkoefening wordt begeleid door medewerkers van het CCV. Parallel hiermee vullen de kerkraden de info-fiche van het CRKC in om een meerjarenplan op te stellen voor het kerkgebouw. Dit plan wordt aangepast of aangevuld aan de hand van de goedgekeurde voorstellen voor de pastorale eenheden.

Het vicariaat Vlaams-Brabant en Mechelen werkt met 3 krachtlijnen: evangelisatie, diaconie en kwaliteitsvolle eucharistie op zondag. Ook hier is de bestemming van kerkgebouwen een gevolg van pastorale keuzen. Het is duidelijk dat de situatie van de Kerk in de voorbije decennia ingrijpend veranderd is en dat de structuren niet mee geëvolueerd zijn. Regionale samenwerkingsverbanden binnen de dekenaten dringen zich op om te komen tot pastorale zones. Het resultaat van parochiaal overleg en van het overleg met de kerkfabrieken en de centrale besturen wordt verwerkt op dekenaal niveau. Elk dekenaat tekent hiermee een eigen project uit en legt dat voor aan de bisschop en zijn team. De timing die de nota Bourgeois oplegt is hierbij zeker een knelpunt. De gesprekken aan de basis en de verwerking ervan vragen voldoende tijd. Anderzijds is er op sommige plaatsen nogal wat druk vanuit de civiele overheid om beslissingen te nemen.

In het bisdom Hasselt verscheen in 2010 al een Blikopener over de christelijke geloofsgemeenschappen in de toekomst. Een globale visie op de organisatie van de pastorale zorg in de toekomst vormt het vertrekpunt. Die visie bepaalt welke kerken gebruikt zullen worden waarvoor en dat is beslissend voor het opstellen van een parochiekerkenplan. Bij het gebruik van kerken werd gesproken over functie-inbreiding. Hiermee wordt bedoeld dat de kerk ook buiten de eucharistieviering door de geloofsgemeenschap kan gebruikt worden voor bijvoorbeeld catechesemomenten. Van functie-uitbreiding wordt gesproken in geval van medebestemming, wanneer er bijvoorbeeld een concert of tentoonstelling in de kerk plaatsvindt. De diocesane dienst parochieopbouw biedt op zijn website een aantal ondersteunende documenten aan voor de stappen die gezet moeten worden.

Het bisdom Antwerpen synthetiseerde de resultaten van de gespreksronden over de beleidstekst van de bisschop en schrijft op basis hiervan een visie. Die wordt in oktober voorgesteld bij de afsluiting van de jubileumperiode. In het kader van de nota Bourgeois ontvingen alle pastoraal verantwoordelijken, kerkfabrieken en gemeentebesturen een handleiding met een bevraging omtrent het kerkgebouw. Dat is een dubbelluik met vragen over het pastoraal gebruik van het kerkgebouw en over het gebouw zelf. De invulende instanties van beide luiken zullen met elkaar in gesprek moeten gaan alvorens naar het gemeentebestuur te stappen. Op sommige plaatsen is dat niet evident en is externe begeleiding vanuit het bisdom nodig. De nadruk ligt in dit bisdom op het goede

gebruik van een kerkgebouw en dat kan in eerste instantie besproken worden los van de (re)organisatie van de territoriale pastoraal. Aan de hand van de beleidsvisie kan in een tweede tijd een bijsturing gebeuren indien nodig.

Gedragen door een visie en een visioen

Het was voor iedereen duidelijk dat de pastorale vernieuwing begint met de gemeenschappen en wat hun leven bevordert. Elk bisdom legt hierbij eigen accenten. Overleg op plaatselijk en regionaal niveau is belangrijk om het concrete leven van de lokale gemeenschappen en de visie van het beleid op elkaar af te stemmen. Dit proces komt nu noodgedwongen in een stroomversnelling door de vraag naar een kerkenplan. Het overleg met de kerkbesturen en de gemeenten is op verschillende manieren opgenomen in het tijdspad van de bisdommen. De afstemming tussen pastoraal beleid en kerkenplan wordt bij de enen doorlopend, bij de anderen vooral op het einde van het traject voorzien. Structuren, en dus ook gebouwen, moeten aangepast worden aan de nieuwe situatie van de Kerk in Vlaanderen. Er is daarbij een gezond realisme nodig dat aantallen en leeftijden onder ogen durft zien. Anderzijds hebben we ook een visioen nodig om op een positieve manier om te gaan met verlies en verandering. Hiervoor werd op het Forum een Bijbels beeld aangereikt in de bezinning. Luc Devisscher las met ons het tempelvisioen bij de profeet Ezechiël. God wil wonen bij zijn mensen. En uit die woonplaats stroomt water dat leven geeft en genezend werkt.

*Ik stond bij de tempel en zag
hoe water onder de deur naar buiten
stroomde.*

*Ik liep met het water mee
en merkte hoe het zich verbreedde
en verdiepte
tot een rivier.*

*Waar de rivier in de zee stroomde
werd het water van de zee zoet.*

*En op beide oevers
van de rivier
groeiden bomen vol vruchten
en hun bladeren hadden kracht
om te genezen.*

*Levend water
stroomde uit de woonplaats
van de levende God.*

(naar de profeet Ezechiël hoofdstuk 47)

Een stem voor iedereen

De vragen die de IPB-leden daarna aan de sprekers stelden, gingen vooral over het kerkgebouw zelf en over de gesprekspartners op lokaal niveau. Mensen drukten hun zorg uit in verband met mede- en nevenbestemming van kerken. Welke grenzen stellen we? En wat met herbesteding? Ook werd aandacht gevraagd voor de herinrichting en architecturale aanpassingen die nodig zijn voor een kleinere groep gelovigen. Waar zit de expertise om de sacraliteit niet verloren te laten gaan?

Op heel wat plaatsen maken bewegingen en groepen gebruik van de kerk. Zo zijn er nogal wat scholen die de parochiekerk gebruiken voor hun vieringen. Er klonk bekommernis dat hun stem gehoord zou worden in het lokale overleg. Nu is dat meestal afhankelijk van relaties en toevallige contacten. Ook de jeugdbewegingen willen wel mee aan tafel uitgenodigd worden bij het gesprek. Hun lokalen zijn immers vaak parochiegebonden. Sommige kerken functioneren ook als stilteplek of als devotiekerk. Hun bezoekers zijn meestal niet aanwezig op de overlegvergaderingen. Ze kiezen niet voor hoogdrempelige engagementen om hun geloof te beleven en zijn dus onzichtbaar voor een bepaalde manier van kijken. Hoe blijven we een Kerk, - en een kerk-, die openstaat voor iedereen?

In de marge werd ook aandacht gevraagd voor de bestemming van (leegstaande) pastorieën. Misschien kan de geloofsgemeenschap vragen om ze via een sociaal verhuurkantoor te laten bewonen of kunnen projecten voor kansarmen er een thuis vinden.

Met deze vragen en reacties liet het IPB zijn eigenheid ten volle zien. Het Forum verzamelt immers mensen uit het veld en uit het beleid, uit de territoriale en uit de categoriale pastoraal. En met die diversiteit konden we elkaar aanvullen en verbreedde onze blik op de geloofsgemeenschappen in de Vlaamse Kerk van de toekomst.

Carine Devogelaere

We wagen een nieuw begin

Einen neuen Aufbruch wagen

Van 16 tot 20 mei 2012 ging de 98e editie door van de Deutschen Katholikentag. Vanuit het IPB namen twee bureauleden deel aan dit grote kerkgebeuren in Mannheim: Emmanuel Van Lierde en Paul Eyenbosch. Ik vroeg deze laatste om wat impressies.

Paul, jij was blij met de uitnodiging om naar deze dagen te kunnen gaan. Dat alles daar in het Duits gebeurt, was blinkbaar voor jou geen bezwaar.

In de jaren 2003-2011 was de week van Hemelvaart gewijd aan de algemene vergadering van een internationale vormingsorganisatie waarvan ik toen penningmeester was. De verenigingszetel daarvan is in Basel in Zwitserland en de meeste ledenorganisaties bevinden zich in Duitsland. In die periode is mijn Duits erop vooruit gegaan. Toen dus voorzitter Josian in de bureauvergadering van maart vroeg wie zich kon voorstellen om in de Hemelvaartstijd naar Mannheim te reizen, sprong mijn hart op van verlangen om ook dit jaar 'mit Himmelfahrt in Deutschland zu sein'. Mijn collega's op het werk gunden me die kans. Van de Katholikentag zelf wist ik vooraf haast niets.

Je reisde niet alleen en in Mannheim waren jullie te gast in een gezin.

Emmanuel Van Lierde was bereid om de logistieke vragen voor zijn rekening te nemen. Voor het vervoer lepelde hij ons in de auto van Philippe Keulemans, die voor Kerknet naar Mannheim reed. Op zoek naar een goed en goedkoop gastenverblijf, schreef hij vlijtig naar kloosterfamilies. Zijn inspanningen werden beloond. We waren welkom in een gezin dat behoorde tot de lekenkring van de Salesianen. Die Familie Delp bood ons drie kamers met ontbijt. Gelukkig hadden we niet gewacht tot woensdagavond om te vertrekken want op de E313 hadden we al prijs. We waren wel op 'Stau' voorzien maar kregen een heuse Belgische file omwille van wegwerkzaamheden. Een uitgelezen kans tot diepere kennismaking. Wie had wat en waar gestudeerd en welke beroepsbocht gemaakt.

Wat moet ik me voorstellen bij de Deutschen Katholikentag? Hoe verloopt zoiets?

Die dagen worden massaal bijgewoond door duizenden christenen van over heel Duitsland. Er zijn grote en kleinere bijeenkomsten, werkinkels en stands, debatten, vieringen... Tijdens de autorit bladerde ik door de programmagids, een soort kleine telefoongids waarin de 1200 activiteiten van het programma verpakt waren. Emmanuel had een selectie gemaakt op basis van mijn profiel. Armoedeproblematiek en ziekenhuispastoraal zouden waarschijnlijk mijn interesse wegdragen, zo dacht hij.

De eerste avond slenterden we nog wat rond en aten enkele streekgerechten van de kraampjes die om 22.00u nog open waren. Met zijn 80.000 deelnemers zorgt zo'n gebeuren voor heel wat randactiviteiten in een stad. Al deze mensen moeten immers eten en ergens verblijven.

Je kan dus maar een heel klein stukje meepikken van wat er geprogrammeerd is. Waar ging jij naartoe?

Donderdagochtend gingen we naar de Schlossgarten voor de plechtige Eucharistieviering met als voorganger de aartsbisschop van Freiburg. Een zeer aimabele grootvaderfiguur die zich met zijn homilie uiterst voorzichtig in het centrum van het kerkelijke spectrum bewoog. Hij stootte niemand voor het hoofd. Hij had het over een nieuw begin of opbreken om te vertrekken naar een beter land. Maar zijn woorden raakten mijn hart niet echt. De zang en de muziek waren tot in de puntjes verzorgd. De communie werd echter zo slecht ingeschat dat velen op hun honger bleven. Donderdagavond genoten we van een gezongen catechese met stukken uit het Genesisverhaal, uit Jesaja en uit de Handelingen met een solopartij

voor een zingende versie van Paulus en met twee koren en een heus orkest. Adembenemend mooi! Centrum van het gebeuren was een conferentieoord am Rosengarten, waar zeven van de tien evenementen die ik meemaakte, doorgingen. Het plein ervoor stond vol witte partytenten die allerlei religieuze themata aan de voorbijgangers promootten met balpennen en lucifers en hopen folders.

Mannheim lijkt op een groot dambord met genummerde kwadranten. Straatnamen worden bijzaak als je doel zich in F4 bevindt, het kwadrant met de synagoge. Het ging er vrijdag tussen 9.30u en 10.30u over het verbond van God met Noach en het verhaal over de grote vloed. Een stokoude rabbijn met levendige ogen verklaarde dat die nooit heeft plaats gehad maar dat het een van de vele vertellingen is die spreken over het belang van vrouwen. Verder was er in de crypte van de Jezüetenkerk een voortdurende aanbidding en losten in de kerk vele koren elkaar af om psalmen of religieuze liederen te zingen.

Ging je ook luisteren naar een van de grote namen op het programma?

Op vrijdagmiddag luisterden we met een paar duizend aanwezigen naar de kansen die Angela Merkel zag in de demografische ontwikkelingen. Haar toespraak bevatte de gebruikelijke boodschappen over kansen, stagebanen, flexibiliteit, uitloopbanen en langer werken. In het vragenmoment bleek echter dat ze écht kan luisteren en mee zoekend probeert te antwoorden wanneer vragen verscherpt worden en uitgesproken door moeders die zich zorgen maken over de toekomst van hun kinderen.

In de namiddag ging ik luisteren naar de voorstelling van de plaatselijke caritaswerking waarin ook onze hospita actief is. Wonderlijk anders dan bij ons, is in iedere lokale entiteit een caritasgroep actief met georganiseerd bezoek aan ouderentehuizen of met bijvoorbeeld verjaardagsfeesten voor arme kinderen. Ik heb de indruk dat meer dan bij ons die zaken in handen zijn van vrijwilligers en minder toevertrouwd worden aan instellingen.

Op zaterdagochtend ging ik naar een werkwinkel over ziekenhuiswerking waar een psychiater moderator was. Aan een jonge arts werd gevraagd waarom hij voor zijn beroep gekozen had en hoe de vervlaking van het beroep van verpleegster kon worden tegen gegaan? Het thema van die werkwinkel was voorgesteld door de gemeenschappen van christelijk leven (GCL), een beweging die ook bij ons bestaat. Ik vond het een heel mooi en beemoedigend slot van deze boeiende dagen.

